
Előszó

Az európai kulturális tér hatalmas mértékben szétdarabolódott. A szobrászat, a festészet, a zene, a költészet, a táncművészet vagy az irodalom számára – legyenek bármilyen életerősek – egyformán nehéz létrejönniük helyének határai közül kilépni. Csak néhány művész és néhány mű képes e határokon túl is, szülőhelyüktől távol közönségre lépni.

Ez alól a filmművészet sem kivétel. Az természetesen igaz, hogy erejét és gazdagságát az európai kultúrák és nyelvek sokféleségéből meríti. Ám ez a sokszínűség egyben hátrányt is jelent számára. Ugyanis az az eredeti nyelv, amelyen a filmet forgatták, a többnyelvű piacon gátja lesz a film terjesztésének.

Ebben összegezhető az európai forgalmazás teljes problematikája: a nyelvi akadályok ellenére megteremteni annak lehetőségét, hogy a film és a közönség egymásra találjon.

Ennek az akadálnak a leküzdése érdekében az Európai Parlament által odaítélt LUX-díj lehetővé teszi egy filmnek legalább az Európai Unió 23 hivatalos nyelvén történő feliratozását – az eredeti változatot ugyanakkor a látás- és halláskárosultak számára is elérhetővé teszik –, valamint azt, hogy digitális vagy fotokémiai eljárással készült másolata eljusson az Unió mind a 27 országába.

Isabelle Durant
az Európai Parlament
alelnöke

Stavros Lambrinidis
az Európai Parlament
alelnöke

Doris Pack
az Európai Parlament
Oktatási és Kulturális
Bizottságának
elnöke

A *Die Fremde* című filmet – a LUX-díj 2010-es nyertesét, Feo Aladag első nagyjelmjét – idén májusban Európa ünnepének alkalmából az Európai Unió 27 tagállamában 23 nyelven fogják vetíteni.

E kezdeményezéssel az Európai Parlament az európai köztér, vagyis egy olyan idő- és térbeli keret kialakítására törekszik, ahol Önöknek és más európai polgároknak lehetőségük nyílik egy közös érdeklődésre számot tartó kérdés felvetésére és megvitatására.

A *Die Fremde* a becsület nevében elkövetett bűncselekményekről szól. A becsület nevében elkövetett bűncselekmények olyan erőszakos cselekmények, amelyeket általában nők vagy lányok ellen követnek el saját családtagjaik miatt, hogy azok „beszennyezték” a család becsületét.

Annak lehetővé tételével, hogy a sokfelé élő európai polgárok látásmódja és véleménye a cselekmény, az idő és a hely hármasságának révén ütközhessen egymással, a film kísérletet tesz a következő kérdés megválaszolására: „*Mit jelent ma európai polgárnak lenni?*”

Szeretnénk, ha Önök is ugyanazt a felindulást éreznék, amelyet Umay és fia sorsának láttán mi éreztünk. Azt is reméljük, hogy a mellékelt anyag hozzájárul a továbbgondolkodáshoz és a közös megvitatás élénkítéséhez.

Az idegen (Die Fremde)

Az Európai Parlament által adományozott
LUX-díj 2010. évi nyertese

Feo Aladag filmje

Németország, 2010, 1h59

Szereplők: Sibel Kekilli (Umay), Nizam Schiller (Cem),
Derya Alabora (az anya), Settar Tanriogen (az apa),
Serhad Can (Acar), Tamer Yigit (Mehmet), Almila
Bagriacik (Rana)

Ismertető

A *Die Fremde* megírása, rendezése és elkészítése során Feo Aladag egyetemes témát dolgozott fel: az önmegvalósításra törő egyén vágyai és a társadalmi és családi környezet közötti feszültség témáját. Egy fiatal török nő, Umay portréját vázolja fel, aki az önálló életvitel mellett dönt annak a kulturális hagyománynak az ellenében, amely megköveteli a nőktől, hogy alávesék magukat a férfiaknak – férjüknek, apjuknak vagy fivérüknek. Azzal, hogy a cselekmény két országban játszódik – Németországban (ahol Umay felnőtt és ahová családjához visszatér) és Törökországban (ahol feleségként férje családjában él) –, a téma a kultúrák európai összebékülésének kontextusába helyeződik. Az írás, amelyet a néző most a kezében tart, az értelmezést kívánja az alábbi néhány fogószóval megkönnyíteni:

- a „becsület nevében” elkövetett bűncselekmények valóságának **perspektívába helyezése**;
- a **cselekmény elemzése**, amely előbb Umay függetlenség iránti vágya és a családja által védelmezett hagyomány közötti konfliktusra, majd a film **drámai cselekményének előrehaladására**, végül a **feminista dimenzióra** összpontosít;
- néhány, a *Die Fremde*-ben alkalmazott **rendezői eljárás** elemzése.

Ezeket az elemző részeket egy-két bekeretezett szöveg kíséri, amelyek rávilágítanak bizonyos filmbéli jelenetek jelentőségére, vagy velük kapcsolatban felhívják a figyelmet egyes továbbgondolható kérdésekre.

Ezek a kérdések remélhetőleg hozzájárulnak a filmről folytatandó beszélgetés beindításához.

Perspektívába helyezés

**A becsületbeli gyilkosságok:
a valóságtól a filmvászonig**

Feo Aladag először az Amnesty International felhívására fogott bele a nők elleni erőszakra irányuló kutatásaiba azzal a céllal, hogy két figyelemfelhívó reklámszpotot készítsen. A téma iránti érdeklődése azonban e kisebb alkotások elkészítése után sem hagyott alább. Épp ellenkezőleg, nagyon is sok kérdés megválaszolatlanul maradt számára, a médiában pedig rendszeresen találkozhatott a „becsület nevében” elkövetett bűncselekményekről szóló hírekkel. A rendező ezért úgy döntött, alaposabban utánajár a problémának. Kutatását azzal kezdte, hogy hosszas nyomozásba fogott, melynek során felkereste az áldozatokat, és csak ezután készítette el a forgatókönyvet, majd magát a játékfilmet.

A nőekkel szembeni erőszak – és különösen a „becsület nevében” elkövetett bűncselekmények, amelyek a *Die Fremde* anyagát adták – nagyon is valóságos jelenség. A becsület nevében elkövetett bűncselekmények olyan erőszakos cselekmények, amelyeket általában nők vagy lányok ellen követnek el saját családtagjaik miatt, hogy azok „beszennyezték” a család becsületét. A „beszennyezett becsület” itt felmerülő fogalma rendkívül homályos és szubjektív. Valójában egy – okkal vagy ok nélkül – erkölcstelennek ítélt magatartás elkövetőjének a megbüntetése a cél. A „büntetés” legsúlyosabb formája az érintett személy meggyilkolása, de bármiféle erőszakos fellépés formáját is öltheti (csonkítás, az arc eltorzítása stb.). „Erkölcstelen” magatartásnak minősülhet a házasságon kívüli szexuális kapcsolat – néha még annak ellenére is, hogy erőszakot követ el –, a család által elrendezett házasság elutasítása vagy a család férfitagjai által gyakorolt ellenőrzés alóli szabadulásra tett bármiféle kísérlet. A becsület nevében patriarchális közösségekben számos országban követnek el hasonló bűncselekményeket. Azokban a közösségekben, ahol a becsület nevében bűncselekményeket követnek el,

ez az említett kulturális és szociológiai sajátosság, a patriarchális rendszer jut döntő szerephez, nem pedig a vallás. A muzulmán közösségekben történetesen gyakori jelenség a patriarchális rendszer, ám a „becsület nevében” elkövetett bűncselekményekért az iszlám nem tehető felelőssé. A felelősséget az az archaikus világnézet viseli, amelyben a nők és a lányok kötelesek alávetni magukat a család férfitagjai által képviselt többségnek.

Az ENSZ által közreadott adatok szerint a világban évente 50 000-en esnek áldozatul ilyen bűncselekményeknek. Ez a szám valószínűleg túl alacsony a valóságoshoz képest, de a becsület nevében elkövetett bűncselekmények kiterjedtségét igen nehéz is megbecsülni, hiszen ezekben az esetekben nem mindig indul eljárás, gyakran balesetnek vagy öngyilkosságnak álcázzák őket, az áldozat vagy az áldozat környezete a szégyen vagy a fenyegetések keltette félelem miatt nem mer megszólalni, ráadásul az áldozatok nem is mindig tekintik magukat áldozatnak, hanem elfogadják, hogy olyan bűnt követtek el, amely büntetést érdemel.

A film főszereplője Umay, akinek története tulajdonképpen több külön történet kivonatából született, és sorsa éppen ezért válik egyfajta példává.

A cselekmény elemzése

Az önmegvalósítás és a kulturális hagyomány összeecsapása

Vágyai kinyilvánításával Umay a fejlettnak mondott társadalmakban értéknek tekintett ideál, az önmegvalósítás nevében lép fel. Umay ugyanis „mindent” akar: maga kívánja eldönteni, szülné-e gyermeket (a film legelején abortusznak veti alá magát), elhagyja-e férjét, akit (már) nem szeret, visszatérjen-e Németországba, folytassa-e ott tanulmányait, munkát keresve független életet éljen-e, belebocsátkozzon-e egy új szerelembe, maga nevelje-e kisfiát, végül pedig: megőrizze-e hozzártartozóinak iránta érzett szeretetét és ragaszkodását. Saját édesanyja az, aki először a szemébe mondja – saját életszemlélete alapján –, hogy mindezek a vágyak túlzóak: „Túl sokat akarsz, ne álmodozz annyit!” Azt is kimondja, hogy ha egy nő anyává lesz, áldozatokat kell hoznia – amivel azonnal kiváltja Umay erőteljes tiltakozását.

Umaynak – aki Németországban, a nyugati társadalom értékvilágában nőtt fel – nyilvánvalóan nem könnyű

belenyugodnia a lemondás szükségszerűségébe. Szellemét már áthatotta az önmegvalósítás ideálja. Ennek megfelelően vágyait követve él. Ezzel pedig szembehelyezkedik családjával, amely tartja magát ahhoz a hagyományhoz, hogy a nőknek alá kell vetniük magukat a férfiak akaratának.

Umay családjában – és általában abban a közösségben, amelyhez tartoznak – az ideált ugyanis a csoporthoz tartozás jelenti; a csoportban pedig az egyén helyét meghatározza, hogy férfinak vagy nőnek született-e. Ebben a helyzetben az egyén szabadsága csak a többségek – a család, a vallás és annak tilalmai, a férfiak elsőbbsége – iránti tisztelet keretén belül nyilvánulhat meg. Családjá tehát nehezen viseli, hogy Umay elhagyta a férjét, hiába tudják, hogy az erőszakosan viselkedett vele. Ám leginkább az számít tűrhetetlennek a közösség szemében, hogy Umay a kisfiát is magával vitte, akit nem hajlandó az apának „visszaadni”.

Umay, illetve – a közösség többi tagjának véleményétől szenvedő – család hajthatatlansága végletesen elvaduló konfliktus kirobbanásához vezet.

Elmondható, hogy ebben a konfliktusban két világ-szemlélet csap össze: az egyikben az egyén és vágyai viszik a főszerepet, a másikban a közösség és annak szerveződési módja. Voltaképpen ezt fogalmazza meg Gül, annak a vállalkozásnak a tulajdonosa, ahol Umay munkát talált: „Ha a családnak választania kell közted és a közösség között, soha nem téged fog választani.”

A drámai cselekmény előrehaladása: a szeretettől a gyűlöletig

Attól a pillanattól, hogy Umay visszatér családjához Berlinbe, a film végéig, amikor fivérei megpróbálják megölni, a családi kapcsolatok tragikus megsemmisülésének vagyunk tanúi. Ugyanis a Berlinbe visszatérő Umayt és fiát, Cemet az Aslan család kitörő örömmel és szeretettel fogadja. Ám az öröme csakhamar az aggodalom árnyáborul. Umay kijelenti, hogy nem fog Törökországban maradt férjéhez visszatérni. A család szeretné azt hinni, hogy pillanatnyi szeszélyről van szó, és Umaynak majd csak „megjön az esze”. Umay azonban eltökélt, és nem hajlandó követni családtagjai tanácsait, majd parancsait. Miután Cemet megpróbálták elrabolni és visszajuttatni apjához, Umay elmenekül és családjá megtagadja. Végül – miután Umaynak sikerül a vágyott önállóságra szert tennie, és egy másik férfi oldalán új családot szeretne alapítani –, apja és fivérei az életére törnek.

A cselekmény alakulását azonban más is árnyalja. Az Umay és családja közötti konfliktus mellett ugyanis

egy másik ellentét is támad: egyrészt a családi szeretet, másrészt a személyes meggyőződések között. Az Aslan család minden egyes tagjának – előbb vagy utóbb – meg kell küzdenie a fájdalmas felismeréssel: szeretik Umayt és Cemtet, de semmiben nem képesek egyetértésre jutni a fiatal nővel.

Az apa szüntelenül két viselkedésforma között ingadozik: éreztesse-e szeretetét és gyengédségét lánya iránt, avagy büntesse meg és taszítsa el; e két spontán reakció között időnként kísérletet tesz az „ésszerű” párbeszédre és a békülésre. Látjuk, ahogy betakargatja ágyban fekvő lányát, együtt nevetgél vele a televízió képernyője előtt, látjuk, hogyan nézi az ablakon keresztül, ő az, aki véget vet a Cem elleni gyerekrablási kísérletnek és bocsánatért esedezik... de ő az is, aki megüti és sértegeti a lányát, részt vesz a gyerekrablás előkészítésében és magában a gyerekrablásban is, bezárja előtte a ház ajtaját, és végül ő az, aki parancsot ad lánya meggyilkolására...

Ez a meghasonlottság különösen az apában érhető tetten, de a család többi tagja is szenved: még Mehmet is – akinek mindannyiuk között legkeményebb a szíve – könnyekre fakad, miután a családi tanács eldönti, hogy Umaynak meg kell halnia. Acar – a legfiatalabb testvér – is fel van dűlva, és kínozza a nővére iránt érzett szeretete és a család és a közösség nyomása közötti feszültség: kiváltságos kapcsolatban van Umayjal, mint ahogyan erről találkozásaik és az ekkor felsejlő cinkosságuk tanúskodik. De Acar sem szegülhet ellene a rábízott feladatnak: neki kell megölnie Umayt. Az utolsó pillanatban mégis fellázad majd.

Rana személyisége egyértelműbb: a szerelembe bonyolódó fiatal leány boldog, hogy visszakapta nővérét, akire rábízhatja titkát, ám nyomban távolságtartóvá lesz, amikor Umay arra figyelmezteti, hogy szerelme talán még nem eléggé érett, illetve főleg akkor, amikor Umay függetlenségre törekvése veszélybe sodorja a házasságát.

Talán Umay édesanyja van a legfájdalmasabb helyzetben. Ő az, akiben a leginkább dűl – ha rejtettebb formában is – az érzelmi válság. Lányával szemben egyformán érez gyengédséget és empátiát (átöleli, amikor megpillantja testén az ütésnyomokat, talizmánt ad neki, hogy az védelmezze, aggódik, amikor Umay elhagyja a házat stb.), valamint elégedetlenséget és haragot (iparkodik meggyőzni álláspontja helytelenségéről, dűhbe gurul, sajnálkozik, hogy Umay beszenyezte a család becsületét, jelen van a Cem elleni gyerekrablási kísérletnél és így tovább). Anyaként nyilvánvalóan szenved lánya miatt, de ha

nőként neki adna igazat, akkor ezzel elismerné a saját maga által hozott kényszerű áldozatok hiábavalóságát.

A feminista diskurzus

Azzal, hogy független, saját maga által irányított életre vágyik, Umay tulajdonképpen a férfiakéval egyenlő jogokat követel a nők számára. Noha a férfiak és nők jogegyenlősége elvileg és jogilag megvalósult, a gyakorlat ettől még messze áll. Feo Aladag filmje egyértelműen a feminista diskurzus vonalát viszi tovább, amely Umay emancipációs törekvéseiben és a film nőalakjai közötti szolidaritásban tisztán megnyilvánul. A férfiak felsőbbbbségét a férfialakok beszédmódja igazolja, illetve az Umay fia jelentette tét is erre utal.

Patriarchális környezet

Umayt Németországba való visszatérésekor családjá nagy örömmel és szeretettel fogadja, ám döntése, hogy nem tér vissza férjéhez, igen gyorsan nyugtalanságot, majd haragot vált ki. Egy nő ugyanis nem választhatja meg szabadon a sorsát. Ezt a tilalmat nem mondják ki nyíltan, ahogyan erről Umay és apja beszélgetése tanúskodik: a fiatal nő szemére veti apjának, hogy az mindig csodálta Béchir bácsit azért, mert a maga útját járta. Apja azt válaszolja, hogy Umay nem hasonlíthatja magát a bácsihoz... – Miért? – kérdezi Umay. – Csak! – válaszolja apja, és ezzel berekeszti a beszélgetést. Még ha az apa nem foglalhat is állást nyíltan a férfiak szabadsága, illetve amellet, hogy a nők kötelesek alávetni magukat a férfiak akaratának, a férfiuralom világosan érzékelhető.

A film sok más eleme ugyanerre utal. Umay előbb tanácsokat kap, majd utasításokat: „a te helyed a férjed mellett van; nem veheted el a fiút az apjától...” Umay csökönyösségét látva apja azt is mondja, hogy sajnálja, miért nem született fiúnak.

Másfelől a család férfitagjai saját szabályaik szerint viselkednek: az apa megpofozza fiát, Acart, mert az nem viselkedett „férfiként”; a férfiak együtt mennek a mecsetbe; összeülnek, hogy meghozzák a fontos döntéseket... A helyzet kilátástalansága láttán az apa egy öregemberhez fordul tanácsért.

Umay fiának, Cemnek a szerepe is fontos: a cselekmény valószínűleg más fordulatot venne, ha kislányról lenne szó. Egyes részletek természetesen nem annyira jelentősek, így például a nagyapa és Mehmet nagybátyja által játék közben az irányában tanúsított figyelem, vagy az, hogy ugyanezen férfiak magukkal viszik a mecsetbe (ami mintha a férfiak közösségébe való

felvétel hivatalos jelzése lenne). De a kulcselem az, hogy ha Cem leánynak születik, akkor nyilván nem lenne olyan fontos, hogy visszaadják az apjának. Végül, amit az anyának, Umaynak szemére hánynak (a kisfiú elhozatalát apjától), azt könnyen megbocsátják az apának, hiszen Umay rokonai is részt vesznek a gyermek elrablására irányuló kísérletben.

A női szolidaritás

Ebben a patriarchális világban a nők elkülönülő kommunikációs kört alkotnak. Férje családjában Umay megosztja sógornőjével abortusza titkát. Az utóbbi még cinkosságot is vállal, mivel a beavatkozás alatt vigyáz Cemre. Amikor Umay visszatér családjához Berlinbe, először anyjával és Rana húgával közli, hogy soha nem tér vissza többé férjéhez, míg az apa nem értesül erről azonnal.

A befogadókörben, ahová Umay menekül, egy asszony fogadja, akivel kicsit később megértően néznek egymásra, Carmen tekintetében empátia, Umayéban hála tükröződik. Még később barátnője, Atife fogadja be magához. Ám a legtanulságosabb női szereplő kétségkívül az Umaynak munkát adó, étkezdét vezető asszony. Ő az, aki közbenjár Umay érdekében annak szüleinél, akikhez bátran és alapvetően feminista módon beszél. Először is visszautasítja az apa szavait, aki szerint Umay az, aki nem akar családjával találkozni. Ezután azt kéri az apától, járjon elől jó példával, hiszen ő ad fiainak mintát. Hozzáteszi még, hogy az apának vigyáznia kell valamennyi gyermekére, arra utalva ezzel, hogy elveszítheti egyik fiát... Vagyis – igen okosan – az apa szerepét hangsúlyozza, és sejteti, hogy esetleg rossz a döntés, amelyre az apa készül. Bátran szembeáll a családapával, egyszerűsített diplomatikusan hangsúlyozza annak mintaadó szerepét. Végül, miután az apával folytatott párbeszéd kudarcba fulladt és ő távozni készül, nyomatékosan Umay anyja felé bólint, mintha azt mondaná neki: „Maga az asszony, próbáljon hát beszélni a férje fejével!” Távozásakor az apa Isten védelmét kéri a fejére, mire magabiztosan – és némileg kihívóan – azt válaszolja neki, hogy Istennek nem sok köze van az őket nyomasztó gondhoz.

Emancipáció és eltökéltség

A film arra készíti a nézőt, hogy Umay helyzetébe helyezkedve osztozzon vágyaiban és álljon ki mellette. A nézők többsége valószínűleg azonosulni tud a fiatal nővel, jogosnak ítélve emancipációs vágyát. Még ha nézőként előre látjuk is a rá váró nehézségeket, Umay eltökéltsége azt jelzi, hogy vágyai mögött erő

van. Nagyon erős gesztusokat látunk tőle: így például elégeti útlevelét, hogy ha nem is lehetetlenné, de legalább is nagyon körülményessé tegye Törökországba való visszatérését. Egy apjával folytatott igen heves vita során – apja azt mondja, hogy vissza fogja adni Cemet Kemalnak – felragad egy kést, és megsebz vele a csuklóját. Később megjelenik húga, Rana esküvőjén, ahová nem is hívták meg. Miután kiutasítják, még egyszer visszatér a vigalom helyszínére, azt kérve, hogy legalább a fiát lássák vendégül: felmegy az emelvényre, és az összegyűltekhöz szólva elismeri, hogy „beszennyezte a család becsületét”.

Umay szabadság utáni vágya megjelenik, abban is, ahogyan visszautasítja a parancsokat, érkezzenek azok bárkitől: elsősorban a családjától, amely szeretné, ha fiával együtt visszatérne férjéhez, de érkehetnek a menedékhely vezetőjétől is, aki azt mondja neki, hogy többé nem érintkezhet a családjával. Umay még Atife tanácsait sem fogadja valami szívesen, aki arra próbálja rávenni, hogy forduljon bírósághoz Mehmet bátyja miatt.

A film plakátja Umayt profiltól ábrázolja, amint tisztelteljesen apja kézfeje helyébe a homlokát. Amikor az apa Umay hazatérése napján megérkezik, Cem ugyanígy tesz nagyapjával szemben, ami igen meghatározó jelenet. A nagyapa ezt mondja: „Remélem, téged is tisztelni fognak majd.” **Hogyan kapcsolódik ez a jelenet a film fő gondolatához? Mit mond el ez a jelenet a családi értékekről? Hogyan értelmezhető ez a jelenet a film megtekintése után?**

Rana házasságkötésekor Umay – miután egyszer már kiutasították – újra megjelenik és nyilvánosan szót emel azért, hogy fiát, Cemet családtagként szívesen lássák maguk között. E hallatlan tett láttán – amelyben Umay paradox módon elárulja sebezhetőségét – az apa feláll, előrelép, majd mozdulatlanra dermed. Mehmet véget akar vetni a kényelmetlenné váló jelenetnek, és Umayt erővel kitaszigálja. **Képzeljék el, hogy az apa nem áll meg! Mi lehetett volna a reakciója? Milyen következményekkel járhatott volna ez?**

Abban a patriarchális közegben, amelyben a cselekmény játszódik, egy kisfiú halála talán még fájdalmasabb, mint egy leányé... Cem véletlen halála nem jelent megoldást Mehmet számára, hanem éppen hogy súlyosbítja a helyzetet. **Képzeljék el, milyen következményekkel járhatott volna ez az esemény az egyes szereplők, illetve egymással fenntartott kapcsolataik számára? Milyen következményei lettek volna annak, ha Mehmet eléri a célját, azaz megöli Umayt, és megkíméli Cem életét?**

Igen erőteljes képi ábrázolás

A *Die Fremde* némely rendezői megoldása kérdéseket is jelent a néző számára: található benne olyan rejtvények, kihagyások, kimondatlan üzenetek, amelyek kérdéseket vonnak maguk után, hipotézisekre, egyes jelenetek értelmezésére és újraértelmezésére kényszerítenek – megannyi olyan eljárás, amelyek azzal, hogy lekötik és igénylik a nézőközönség figyelmét, hozzájárulnak a film hatásához.

A film a cselekmény egészéhez képest egy későbbi jelenettel indít (bár erre csak a film végén ébredünk rá), amely több szempontból is rejtvénynek minősíthető. A képernyő sötét marad, miközben gyerekhangot halunk, amely a „mama” szót mondja. Ezután a film kezdő képsorai egy fiatal nőt és egy fiatal férfit mutatnak hátulról, amint egymás mellett haladnak az utcán. A fiatal férfi arca – profilból, közelről látjuk – idegességet, nyugtalanságot tükröz. A fiatal nő – aki kézen fogva egy gyermeket vezet – gyengéd gesztust tesz a férfi felé: kezét annak hátára helyezi. A férfi megtorpan. A nő egy-két lépésnyit továbbhalad, majd megfordul, és szemközt találja magát a férfival, aki fegyvert szegez neki. A jelenet kihagyással folytatódik, mivel a következő képen a fiatal férfit látjuk, amint (fegyvertelenül) az utcán rohan. Ezután azt látjuk, hogy kifulladásra ül a buszon. Ekkor megpillant valamit a buszon kívül, amit hosszasan néz.

Ez a nyitó képsor számos kérdést felvet: Kitől halljuk a „mama” szót? Milyen kontextusban halljuk? Kiket látunk az utcán haladni? Milyen kapcsolat fűzi össze őket? Miért fenyegeti meg a férfi ilyen erőszakos módon hirtelen a nőt, akit a jelek szerint jól ismer? Miért menekül el futva? Mi történt a fenyegetés és a férfi elmenekülése között? Elsütötte-e a fegyverét? Hova tűnt a fegyver? Mire figyel fel a buszon ülve?

Mindezekre a kérdésekre a film legvégén kapunk választ. Más jelenetek kihagyásokra és kimondatlan üzenetekre építkeznek. Az egyik legerősebb ilyen jelenet a törökországi utazás, amely egy vidéki úton haladó autóbusz képével indít. (Azt hihetnénk, hogy Umay utazik a buszszal, hiszen a megelőző jelenetben utazási szándékáról beszél Stipének...) Valójában Umay apja utazik valahol Törökországban. Egy faluba megérkezve belép egy szerény házikóba, ahol valaki alszik. A következő képen az apát látjuk, amint a már ébren levő emberrel – egy öregemberrel – egymást nézik. Majd az apa távozik.

A jelenet teljesen hangtalan, nem tudjuk sem azt, hogy ki az öregember, sem azt, hogy miről beszéltek egymással. Csak később értjük meg vagy jövünk rá, hogy Umay apja tanácskérés céljából látogatta meg a „bölcset” (még az is lehet, hogy a saját apját), mert lánya miatt gondjai támadtak, és a bölcstől azt a tanácsot kapta, hogy öljék meg Umayt...

Rendkívül figyelemreméltó a család férfitagjai által tartott néma tanácskozás is, amikor Acar utasítást kap Umay megölésére, és amelyet két néma jelenet követ: Acar szobájában öklével belevág egy bútordarabba; Mehmet pedig zokog. A kórházi jelenetet, amikor az apa bocsánatot kér Umaytól, szintén kétféleképpen lehet értelmezni: Umay (és vele együtt nyilván nem egy néző) azt gondolja, hogy a bocsánatkérés az elszenvedett sérelmekre – a családból való kitagadásra – vonatkozik, ámde a bocsánatkérés tárgya valójában a még be nem következett agresszió...

Vagyis a kimondatlan üzenetek és a kihagyások közvetítik a forgatókönyvbe rejtett meglepetéseket, a színészek tekintete, gesztusai és persze játéka pedig előnyösen pótolja a szavak hiányát.

Anne Vervier
Les Grignoux (Liège, Belgium)
www.grignoux.be

les grignoux

Az „Écran large sur tableau noir” sorozatban a *Les Grignoux* pedagógiai célú összeállításokat (több mint 300 cím) jelentet meg elsősorban európai filmek kapcsán. Ezek a pedagógusoknak – és a mozikedvelő közönségnek – szánt összeállítások továbbolvasásra és továbbgondolkodásra ösztönző színes és eredeti ötleteket tartalmaznak minden egyes filmmel kapcsolatban.

